

La remodelació del Museu d'Eines de Can Deu de Sabadell

Llorenç Ferrer i Alòs
(UB)

Recollint el raïm (aprox. 1920).
Francesc Casañas i Riera.
Arxiu Històric de Sabadell

L'any 1964 la Caixa de Sabadell adquiria el mas de Can Deu situat a l'antiga demarcació de Sant Julià d'Altura, entre la carretera de Matadepera i el barranc de Ribatallada dins del terme de Sabadell des de 1904. Es tracta d'un mas típic de la Catalunya Vella de 100 ha amb uns orígens històrics incerts i que de ben aviat fou propietat de nobles i ciutadans de Barcelona que l'explotaren mitjançant masovers i emfiteutes. La Caixa de Sabadell el comprà amb la voluntat de convertir-lo en un lloc de reunions de l'entitat, però també de convertir-lo en una mostra de com havia estat la vida rural de la comarca clarament en vies de desaparició a la zona.

Així s'ordenà el bosc i s'hi obriren camins, es restaurà una part de la masia per finalitats socials de l'entitat i es dedicaren els baixos a museu d'eines. L'any 1968 es posava en marxa la idea i es creava una comissió formada per Joan Alsina, Joan Argelaguet, Miquel Forrelad, Joan Ripoll, Josep Rosell i Antoni Trallero que s'encarregaren de buscar i documentar les eines. L'exposició permanent de Can Deu s'inaugurava el 21 d'abril de 1972.

La mostra consistia en 300 peces d'origen divers, col·locades, les de més volum, als porxos exteriors del mas i les de mida normal a les dues sales dels baixos, classificades en línies generals, segons el seu ús i il·lustrades amb dibuixos de Ramon Noé Hierro que reproduïen com el pagès feia servir l'eina. També s'endreçà la cuina tot mantenint la posició original del foc de terra i el forn de pa. L'any 1998 la Caixa de Sabadell encarregà el procés de reformulació de l'exposició amb la finalitat de modernitzar-ne el llenguatge expositiu.

Els objectius del nou Museu de les Eines de Can Deu

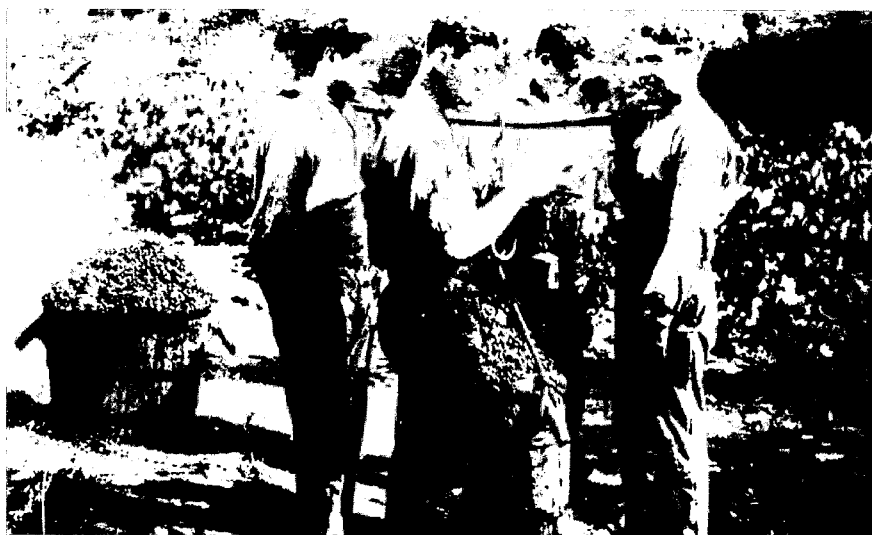
Una tercera part de les eines recollides a

finals dels anys seixanta procedien del Vallès, també abunden les del Bages, Gironès i Osona i algunes de comarques ben allunyades com la Vall d'Aran o el Maestrat. La majoria de les peces estaven relacionades amb el conreu del blat (arades de tipus divers, aplanadors, falç, dalles, forques, rampins, trills, aixades, mesures, etc.), amb la vinya (arpiots, ensofradores i en-sulfatadores, portadores, podalls i veremalls, premses i bótes congrenyades), el transport (carros, carretons, àrguens, sàrries, etc.), el bosc (destrals, tascons, serrres, escorçadors, etc.) i un recull d'objectes d'ús quotidià (trampes, cànirs, gerres, esclups, etc.). Un recull interessant, incomplet en alguns aspectes i centrat en alguns temes concrets. La remodelació no buscava l'ampliació de les eines, sinó situar-les en un discurs més entenedor.

Quan als anys setanta es muntava la mostra d'eines, l'esforç per explicar per què servien fou mínim. Es reduí a alguns dibuixos i només d'algunes peces concretes, se suposava que el visitant veuria unes eines que s'havien deixat de fer servir feia relativament poc però que sabia perfectament per què servien. A començaments del dos mil, la situació és ben diferent, si bé la gent gran encara és capaç d'identificar-ne algunes, el públic de mitjana edat, els joves i els escolars no en coneixen cap més enllà d'alguns tòpics. Per tant, el primer objectiu de la remodelació era explicar per què servien i com s'utilitzaven les eines i que durant molts anys havien estat el principal instrument de treball i de transformació de la naturalesa. Remarcar que eren peces vives, necessàries com ho són avui les màquines que fem servir.

El segon objectiu era situar les eines dins un marc de desenvolupament tecnològic concret que és diferent del marc tecnològic que viu avui el visitant. L'energia de la qual es disposa és la humana, l'a-

Verema (aprox. 1920).
Francesc Casañas i Riera.
Arxiu Històric de Sabadell

nimal i, en menor mesura, la hidràulica, els materials són els que proporciona directament la naturalesa i una limitada capacitat de transformació d'alguns d'ells. Així les eines que es mostren a Can Deu són totes de fusta, ferro, cuir, cànem, canya, espart, pedra, terrissa...; els coneixements sobre aquests materials facilita la construcció d'eines que prolonguen el treball humà en diverses circumstàncies (cavar, tallar, podar, segar, etc.); de recipients per transportar o guardar líquids (portadores i galledes de fusta, de ferro, de terrissa...); per transportar sòlids amb les tècniques de cistelleria; per lligar amb l'ús de l'espart i de cuir, etc. Les eines se sofisticuen quan es procura utilitzar l'energia animal com els jous, les arades i tota mena de guarniments per aprofitar la força dels animals. L'energia animal era l'única desplaçable i que es podia aplicar allà on convenia juntament amb l'energia humana. Finalment, i on es demostra els profunds coneixements tècnics en la utilització d'aquests materials, trobem els carros, les premses, les grans botes congrenyades i els molins —encara que no n'hi hagi cap a l'exposició— que són els exponents més clars del nivell tècnic que estem descrivint.

Ara vivim en un altre nivell tècnic que dóna unes altres eines i màquines, sustentat per altres formes de produir i transportar l'energia, d'aquí la necessitat de no copsar les eines només com a relíquies, sinó com a instruments d'un altre temps, de la mateixa manera que les nostres eines també ho esdevindran en un futur segurament no gaire llunyà.

La proposta del nou museu

El **nou** museu d'eines de Can Deu reestructura tant els continguts com el disseny de cara a aconseguir aquests objectius. Es pretén destacar cada eina i situar-la dins del seu procés, per la qual cosa s'usa un vídeo en cada apartat, que situa les peces en el seu ús. A l'entrada principal que fa de distribuïdor cap a la cuina i les estances superiors, que continuaran excloses de

moment de la visita, s'explica que les eines que es veuran corresponen a un determinat nivell tecnològic, que es fan servir uns determinats materials i que ajuden a desenvolupar unes energies concretes (la humana, l'animal i, en menor mesura, la hidràulica).

Després hom s'endinsa en l'estança de l'esquerra on se situen les eines en el procés de conreu de la vinya i producció de vi molt importants a la zona. Es poden veure aquí les diverses eines necessàries per cavar, per podar, esporgar i veremar; portadores per recollir el raïm, cups, botes, premses i tot un seguit d'eines que es començaren a fer servir a la segona meitat del segle XIX quan van aparèixer les noves malalties de la vinya, com les ensofradores i les ensulfadores. Cada etapa en el conreu o en l'elaboració és indicat per un plafó amb fotografies que il·lustren els processos i que mostren que les eines es feien servir.

A la sala següent hom descriu, seguint la mateixa metodologia, el conreu del blat des de la preparació de la terra (el sistema de guaret, els formiguers, l'acció de fangar, la de llaurar, etc.), fins al fet de sembrar, segar i batre amb una àmplia mostra d'eines. Es dedica un apartat especial a la utilització de l'energia animal en el procés de llaurar amb una mostra de jous i de diferents tipus d'arada des de la romana a la brabant de la segona meitat del segle XIX. L'explicació es fa també amb plafons que documenten cada procés.

Segueix dins la mateixa sala un apartat dedicat al conreu de l'olivera, l'altra peça de la trilogia mediterrània i que va tenir una gran importància a Catalunya. Els diferents plafons expliquen com es collien les olives i les eines que s'utilitzen i com s'elabora al molí primer en el procés de

mòlta al trull i després de premsat a la premsa. S'acaba amb informació sobre els diferents tipus d'oli i els recipients que es fan servir.

Des de l'entrada principal a la dreta hom pot visitar la cuina, la peça més genuïna del mas i que ha conservat la llar de foc, el forn i alguna aigüera de la seva disposició original. En aquest cas s'ha volgut recrear l'ambient d'una cuina pagesa i entendre el seu funcionament a partir d'ella mateixa sense necessitat de recórrer als recursos explicatius que s'han fet servir a la resta de l'exposició.

En el món rural que es descriu a través de les eines, el transport era molt important, tant de curta com de llarga distància. La col·lecció de Can Deu mostra diversos carretons, carros i sobretot peces de bast com àrguens, sàrries, argadells que expliquen molt bé com es construïen eines adaptades a cada necessitat. Aquestes peces es mostren en un dels coberts exteriors així com tot el que fa referència a l'aprofitament del bosc tan important com a complement per a les economies rurals (forns de pega, de calç, bolets, pega, pinyes, suro, carbó, etc.) i que també han generat eines específiques (resinadors de pins, etc.).

Finalment, i a causa del seu enorme volum, s'han deixat algunes grans peces —premses i botes congrenyades— en els coberts exteriors que també es poden visitar i que, si hom ha entrat en el discurs de l'interior, entendrà i situarà perfectament en el seu context.

La nova estructuració del museu de Can Deu ha de permetre reorientar també les visites escolars i així es vol fer amb la preparació de nous materials didàctics que aprofitin millor el nou missatge que l'exposició proporciona.